

Naam auteur	Inge van de Wiel
Vakgebied	Nederlands
Titel	Peerfeedback in het schrijfproces
Onderwerp	Schrijfonderwijs
Opleiding	Interfacultaire Lerarenopleidingen, Universiteit van Amsterdam
Doelgroep	Gymnasium 2
Sleuteltermen	Schrijven, herschrijven, schrijfonderwijs, feedback geven, feedback ontvangen
Bibliografische referentie	Wiel, I. van de (2014). <i>Peerfeedback in het schrijfproces</i> . Amsterdam: Interfacultaire Lerarenopleidingen UvA.
Studentnummer	9706739
Begeleiders	W.A. Groeneweg en G. Rijlaarsdam
Beoordelaars	W.A. Groeneweg en T. Janssen
Datum	20-10-2014

Ontwerponderzoek paper 2

Het ontwerp

1. Samenvatting paper 1

Leerlingen geven elkaar in de peerfeedbackronde geen bruikbare feedback voor herschrijving. Mijn ontwerphypothese is: Als ik de feedbackfase verbeter op twee punten én de herschrijffase daaraan toevoeg, dan zullen zij elkaar bruikbare feedback geven waarmee ze in de herschrijffase hun eerste versie kunnen herschrijven tot een tekst die beter is op de punten waarop de door hen geaccepteerde feedback betrekking had. De ontwerpregels hierbij: (1) het feedbackformulier moet ingericht zijn met een 'spontane', een 'analytische' lezersreactie, Likertschaal en ruimte voor tekstvoorbeelden, score-effecten en herschrijfsuggesties, (2) leerlingen moeten helder geïnstrueerd worden over bruikbare feedback, doel, het feedbackformulier en het vervolg, (3) in de herschrijffase moeten leerlingen leren hoe zij hun feedback kunnen verwerken tot een betere tekst.

Uit hun eerste versie, de feedbackformulieren, het feedbackverwerkingsformulier en de herschreven versie moet blijken of de interventie geslaagd is op niveau van *leerresultaat*. Met een evaluatieverslag wordt gemeten of er ook op niveau van *leerervaring* een verbetering is opgetreden.

2. De lesopzet

De vier lessen uit deze reeks beschrijf en verantwoord ik hieronder.

LES 1 (MDA in bijlage I.A)

Bij binnenkomst hebben de leerlingen een eerste versie van een betoog geschreven. De doelen van deze les: het belang inzien van feedback in het schrijfproces en leren hoe zij elkaar bruikbare feedback kunnen geven met behulp van het feedbackformulier.

We starten met de leerdoelen. Daarna geef ik een overzicht van het schrijfproces, met daarin *feedback vragen* en *feedback verwerken* als prominente onderdelen (bijlage II.A). In een onderwijsleergesprek stuur ik de leerlingen naar deze vraag: 'Wat is feedback?' Samen komen we op het antwoord: *reacties of commentaar om het werk te verbeteren*. De leerlingen bepalen het belang van feedback in het schrijfproces (hulp aan de schrijver; niemand schrijft in één keer de perfecte tekst). Daarna geef ik de leerlingen een opdracht: schrijf in tweetallen in één minuut zoveel mogelijk kenmerken op van 'bruikbare feedback'. De vier belangrijkste schrijf ik op het bord: (1) er moet een score in zitten over een bepaald tekstaspect, (2) er moeten tekstvoorbeelden bij zitten, (3) het effect op de lezer moet duidelijk worden en (4) er moeten herschrijfsuggesties bij zitten voor de schrijver.

De leerlingen krijgen nu twee voorbeelden van feedback (zie bijlage II.B), die zij beoordelen op bruikbaarheid, aan de hand van de vier besproken voorwaarden.

Hierna introduceer ik het feedbackformulier (zie bijlage II.C): de leerlingen krijgen een exemplaar uitgedeeld. Ik laat zien dat de vier kenmerken op dat formulier terugkomen. Ik geef hun twee minuten om het formulier te bekijken en wijs hen op verschil spontaan en analytisch deel. De leerlingen herkennen de drie domeinen doelgerichtheid, structuur en taalgebruik: hierin hebben ze eerder les gehad.

De leerlingen lezen nu een tekst van vorig jaar (bijlage II.D). Daarna model ik voor een aantal vragen hoe je het feedbackformulier invult. De leerlingen stellen vragen en vullen daarna in tweetallen de rest van het formulier in. In de nabespreking laat ik leerlingen aan het woord: hoe ging het? Onduidelijkheden, problemen? We kijken of de leerdoelen gehaald zijn deze les; de formulieren leveren ze daarna in.

Onderbouwing

In deze les komt de eerste ontwerpregel tot uitdrukking. We gebruiken het herziene feedbackformulier, gebaseerd op het formulier uit het Schrijfboek van Rijlaarsdam (1987), aangepast op het taalgebruik uit deze tijd en soms versimpeld voor mijn doelgroep. Daarnaast heb ik schrijfruimte ingebouwd voor tekstvoorbeelden, het effect op de lezer en de herschrijfsuggesties. Mijn formulier beslaat drie van de zes domeinen die Rijlaarsdam uitwerkt. Twee vragen, over persoonlijk taalgebruik en stijltrucjes, heb ik weggelaten: die behandel ik in een later stadium. In het spontane deel heb ik tevens twee negatief geformuleerde vragen niet overgenomen, opdat ze de latere scoreverzameling niet bemoeilijken.

Ook de tweede ontwerpregel wordt vertaald in deze les. De leerlingen krijgen voorafgaand aan de lezersronde instructie over feedback. Ik wil dat de leerlingen vóór ze zelf in les 2 feedback geven het belang inzien van feedback voor hun tekst, zodat deze feedbackronde natuurlijk onderdeel wordt van schrijven als *proces* (Rijlaarsdam, 1987), waarin ook de herschrijffase later een plaats zal hebben.

Daarnaast wil ik de leerlingen laten reflecteren op teksten door een begin te maken met het, zij het impliciet, ontwikkelen van feedbacktaal (Rijlaarsdam, Groeneweg & Weijers, 1984), waarmee ze op het feedbackformulier bruikbare feedback kunnen genereren. Het gaat hier om een tweede klas in de periode voor kerst; de leerlingen hebben dit niet eerder gedaan. Daarom werken we in deze les *stap voor stap* (wat is feedback; wat is het doel van feedback; wat is bruikbare feedback; hoe geef je die?) naar het feedbackformulier toe en model ik hoe dit formulier in te vullen, zodat ze de kunst eerst afkijken en daarna zelf uitvoeren. De voorbeeldtekst zal een herkenbare leidraad zijn in deze lessenreeks.

LES 2 (MDA in bijlage I.B)

De leerlingen geven elkaar in deze les in groepen van drie feedback op drie anonieme teksten van medeleerlingen. Bij binnenkomst staan er twee tafels per drie personen opgesteld, zodat er weinig fysieke afstand tussen de leerlingen zit en ze goed kunnen overleggen. Op de tafels liggen naamkaartjes - de groepen zijn van tevoren ingedeeld -, teksten en feedbackformulieren klaar.

Ik instrueer de leerlingen kort over de bedoeling: lees snel tekst 1, vul daarna individueel de spontane lezersreactie in, lees de tekst daarna intensiever en vul dan samen pratend het analytisch deel van het feedbackformulier. Voor iedere tekst staan ongeveer 15 minuten ingepland. De leerlingen beginnen en ik loop rond en assisteer waar nodig.

Na 45 minuten kondig ik de afloop aan. De leerlingen ordenen alle papieren en leveren ze bij mij in. Ik sluit de les af door klassikaal te vragen hoe dit ging en de leerlingen te vertellen wat we de volgende les zullen doen: de feedback verwerken.

Onderbouwing

Deze les staat in het teken van uitvoering: wat de leerlingen in les 1 hebben geleerd, brengen zij nu in praktijk. Ik laat de leerlingen in groepen van drie overleggen, omdat interactie niet alleen de input vergroot, maar ook de communicatieve situatie en het daardoor aannemelijker wordt dat er transfer plaatsvindt tussen lezen en schrijven: leerlingen nemen wat ze als lezer aan inzichten opdoen door deze les ook mee naar hun schrijverschap (Rijlaarsdam, Groeneweg & Weijers, 1984).

Om te voorkomen dat leerlingen zich laten beïnvloeden door hun relatie met de schrijver en daardoor minder objectief zijn of sociaal wenselijke feedback gaan geven, anonimiseer ik de betogen.

LES 3 (MDA in bijlage I.C)

In deze les gaan de leerlingen aan de slag met de feedbackformulieren die zij ontvangen. Eerst geef ik instructie over het gebruik van het feedbackverwerkingsformulier (zie bijlage II.D) dat we gebruiken om de feedback samen te vatten, te ordenen, te bepalen welke punten de leerling wel of niet accepteert en een herschrijfplan op te stellen. Ik model opnieuw een deel van het betoog van vorig jaar, om de werking van het feedbackverwerkingsformulier te tonen. Daarna gaan de leerlingen met hun eigen betoog en feedback individueel aan het werk. Aan het eind van de les geef ik de opdracht alles thuis af te maken, mocht dat in de les niet gelukt zijn.

Onderbouwing

Ontwerpregel 3 komt hier tot uitdrukking. Alles wat de leerlingen in les 1 en 2 hebben geleerd, gebruiken ze nu voor de volgende fase: het herschrijven. Eerst moeten de leerlingen feedback in ontvangst nemen. Volgens Rijlaarsdam, Groeneweg & Weijers (1984) is een goede manier hiervoor: commentaar samenvatten, aangeven welk commentaar wordt geaccepteerd en herschrijven. Om de leerlingen hierin te begeleiden, heb ik een feedbackverwerkingsformulier ontworpen, waarin zij gestructureerd en stapsgewijs tot een herschrijfplan komen:

- Ze vatten de ontvangen feedback samen;
- Ze verzamelen de feedback in een overzicht per domein (doelgerichtheid, structuur en taalgebruik);
- Ze markeren de lagere scores, die ze afwijzen of accepteren. Bij afwijzing formuleren ze redenen;
- Ze stellen ze een herschrijfplan op aan de hand van de feedback die ze accepteren. Ook hierbij geven de leerlingen redenen voor acceptatie.

Omdat alles nieuw is voor hen, model ik wederom met het betoog van vorig jaar hoe dit formulier optimaal te gebruiken, om hen daarna met hun eigen feedbackformulieren aan het werk te zetten. Ik voorzie dat het dit alles niet helemaal zal lukken binnen één lesuur. Daarom geef ik de opdracht alles thuis af te maken en mee te nemen naar de volgende les.

LES 4 (MDA in bijlage I.D)

In deze laatste les herschrijven de leerlingen hun tekst met hun feedbackverwerkingsformulier deel 7: het herschrijfplan. Ze verwerken de feedback die ze hebben geaccepteerd in hun eerste versie op de computer. Ik laat ter introductie eerst weer zien hoe ze dat kunnen doen, aan de hand van het betoog van vorig jaar. Daarna assisteer ik leerlingen met problemen. Vlak voor het eind van de les vraag ik aandacht voor het evaluatieverslag (bijlage II.E) en geef ik de inleverdatum door voor alle documentatie: eerste versie, drie feedbackformulieren, het feedbackverwerkingsformulier, het herschreven betoog met de veranderingen gemarkeerd en het evaluatieverslag.

Onderbouwing

Om tegemoet te komen aan ontwerpregel 3: het uitvoeren van de herschrijffase moet een plaats hebben in deze schrijflessenreeks, heb ik ervoor gekozen de leerlingen deze les hun tekst op de computer te laten herschrijven. Dit is geen gemakkelijk onderdeel van het proces en daarom bied ik waar nodig zoveel mogelijk concrete hulp. Zo krijg ik meteen zicht op de manier waarop individuele leerlingen deze fase doorlopen, vooruitlopend op hun bevindingen in het evaluatieverslag.

Om ook de meting op leerervaring te kunnen doen, heb ik een evaluatieverslagformulier gemaakt, waarop de leerlingen kunnen aangeven wat zij van deze lessenreeks vonden en hoe het hun perceptie op schrijven wel of niet heeft veranderd.

Literatuur

Ebbens, S., & Ettekoven, S. (2013). *Effectief leren. Basisboek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Rijlaarsdam, G., Groeneweg, W. & Weijers, T. (1984). *Een didactiek voor het ontwikkelen van communicatief inzicht: reageren op elkaars opstellen*. *Levende Talen* (387), p. 622-625.

Rijlaarsdam, G. (1987). *Schrijfboek. Een cursus doel- en publiekgericht schrijven op basis van informatie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Bijlage I De MDA's

I.A MDA Les 1

LES 1 van 4: Peerfeedback in het schrijfproces		
Klas	Gymnasium 2A	
Lesduur	40 minuten	
MDA	BESCHRIJVING	
Beginsituatie	In de voorgaande les hebben de leerlingen een eerste versie van een betoog geschreven. Die nemen ze mee naar de les.	
Leerdoelen	Aan het einde van deze les... <ol style="list-style-type: none"> 1. Kan de leerling in eigen woorden uitleggen welke plaats peerfeedback inneemt in het schrijfproces en wat het nut ervan is. 2. Kan de leerling de vier voorwaarden voor bruikbare feedback benoemen. 3. Kan de leerling met behulp van het feedbackformulier bruikbare feedback genereren voor een betoog van vorig jaar. 	
Leeractiviteiten	De leerling...	TIJD
	1. Definieert de plaats en het belang van feedback in het schrijfproces aan de hand van vragen die hij gesteld krijgt.	5 min
	2. Vergelijkt twee voorbeelden van feedback op basis van de vier voorwaarden van bruikbare feedback en beoordeelt welke onderdelen van de feedback bruikbaar zijn.	5 min
	3. Past de vier voorwaarden van bruikbare feedback toe op het feedbackformulier voor het modelbetoog.	10 min
Groeperingsvorm	De leerlingen zitten bij de start van de les in de normale busopstelling. De modeltekst lezen ze individueel. Bij het invullen van het feedbackformulier werken ze in tweetallen; de andere delen doen we klassikaal.	
Materiaal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Overzicht fasen van het schrijfproces 2. Twee voorbeelden van feedback 3. Het feedbackformulier (23 kopieën: voor iedere leerling één) 4. Het modelbetoog van vorig jaar (23 kopieën) 	
Onderwijsactiviteiten	Ik...	TIJD
	1. Beam het overzicht schrijfproces en stel er vragen bij.	5 min
	2. Leg in een onderwijsleergesprek uit wat feedback is (hulp aan de schrijver) en wat bruikbare feedback is (vier voorwaarden; score op tekstonderdeel, voorbeelden, effect op lezer en herschrijfsuggesties). Ik geef twee voorbeelden van feedback die de leerlingen beoordelen op bruikbaarheid.	5 min
	3. Introduceer het feedbackformulier en geef uitleg.	5 min
	4. Model de werking van een deel van het feedbackformulier voor de tekst van vorig jaar.	5 min
	5. Begeleid de leerlingen terwijl ze de rest van het feedbackformulier vullen met bruikbare feedback.	10 min
Evaluatie	Tijdens het rondlopen leg ik overal mijn oor te luisteren en kom er zo achter bij wie en waar nog eventuele problemen zitten. De leerdoelen van deze les zijn zo opgebouwd dat 1 en 2 samenkomen in leerdoel 3. Of dit laatste doel is gehaald, kan ik zien op de ingevulde feedbackformulieren die ik aan het eind van de les inneem, bekijk en die later in de lessenreeks nog een rol zullen spelen: ze vormen het uitgangspunt voor alle lesdelen die ik met deze tekst zal modelen.	
Toelichting	De les is opgedeeld in negen delen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Inloop en introductie 2. Het schrijfproces 3. Wat is feedback? Bruikbare feedback met twee voorbeelden 4. Introductie feedbackformulier 5. Lezen modelbetoog 	

	<ol style="list-style-type: none"> 6. <i>Modelen feedback geven op modelbetoog</i> 7. <i>Leerlingen oefenen zelf met rest van betoog en feedbackformulier</i> 8. <i>Nabespreking</i> 9. <i>Afronding en aankondiging inhoud volgende les</i> <p>Omdat ik wil dat de leerlingen vóór ze elkaar feedback gaan geven de reikwijdte van het begrip feedback kunnen duiden, heb ik deze les opgedeeld in stappen, die samen leiden tot het gebruik van het feedbackformulier. Een te snelle introductie van het formulier leidt mijns inziens tot verwarring en weinig draagvlak.</p> <p>Het begint simpel: feedback in het schrijfproces, als kader voor de leerlingen om die te kunnen plaatsen in het proces waar ze al in zitten. Daarna zoomen we in op feedback: definitie, belang, wanneer bruikbaar? Wanneer de leerlingen de vier voorwaarden van bruikbare feedback hebben gedefinieerd, laat ik ze eerst twee voorbeelden van feedback beoordelen op bruikbaarheid, zodat ze inzien dat de vier voorwaarden er toe bijdragen de beste hulp bieden aan de schrijver. Daarna zien ze in de stap die volgt alles samenkomen op het feedbackformulier. Omdat eigenlijk alles wat we deze les doen nieuw zal zijn voor de leerlingen, model ik het gebruik van het formulier eerst aan de hand van een tekst op hun eigen niveau. Tijdens het modellen denk ik hardop en ga ik de vier voorwaarden zichtbaar langs. Zo kunnen ze eerst ervaren hoe het formulier werkt en hebben ze daarna een praktische ingang om er zelf mee te oefenen. Hiermee doorloop ik, al is het in alternatieve volgorde, de directe instructieonderdelen die Ebbens & Ettekoen voorstaan (2013).</p> <p>In deze les hebben we veel korte delen te doorlopen, met redelijk wat theoretische besprekingen. Ik heb ervoor gekozen de eerste vijf delen zoveel mogelijk interactief te maken in een onderwijsleergesprek, waarbij ik de leerlingen vraag om input en bij deel 3 eerst kenmerken laat noteren eer we ze bespreken. Dit doe ik op deze manier om ervoor te zorgen dat de leerlingen tijdens deze delen, voordat ze zelf aan de slag gaan, actief betrokken zijn. Dit is nodig om draagvlak te creëren voor het feedbackformulier. Natuurlijk wil ik wel dat de leerlingen de leerdoelen die we deze les hebben, halen. Daarom expliciteer ik die bij de start van de les en laat ze checken aan het eind.</p>
--	--

I.B MDA Les 2

LES 2 van 4: Peerfeedback in het schrijfproces		
Klas	Gymnasium 2A	
Lesduur	Ongeveer 60 minuten	
MDA	BESCHRIJVING	
Beginsituatie	In de voorgaande les hebben de leerlingen instructie gekregen over bruikbare feedback en over het gebruik van het feedbackformulier: ze hebben geoefend met een tekst van vorig jaar. Wanneer ze deze les binnenkomen, weten ze hoe ze het formulier moeten invullen om hulp te bieden aan de schrijver.	
Leerdoelen	Aan het einde van deze les... <ol style="list-style-type: none"> 1. Kan de leerling betogen van medeleerlingen evalueren (op doelgerichtheid, structuur en taalgebruik) met behulp van het feedbackformulier. 	
Leeractiviteiten	De leerling..	Tijd
	1. Leest drie teksten van medeleerlingen, analyseert en	45 min

	bediscussieert deze samen met twee medeleerlingen en vult voor iedere tekst het feedbackformulier in.	
Groeperingsvorm	De leerlingen zitten vanaf de start van de les in groepen van drie bij elkaar en blijven zo de hele les zitten.	
Materiaal	1. Het feedbackformulier: drie kopieën per persoon (=69 kopieën) 2. Van alle betogen drie anoniem gemaakte kopieën 3. Naamkaartjes om de groepjes te vormen	
Onderwijsactiviteiten	De les bestaat uit drie delen:	Tijd
	1. <i>Inloop en instructie</i> .. verwelkom ik de leerlingen bij de deur, wijs hen naar de juiste groepjes (zoek je naamkaartje!) en herhaal kort wat we de vorige les hebben gedaan. Daarna geef ik een korte instructie voor de les van vandaag: in groepen aan de slag met drie anonieme betogen. Ongeveer 15 minuten per betoog.	5 min
	2. <i>Uitvoering feedbackronde</i> .. kijk ik eerst naar de opstart in de groepen en loop daarna rond om te horen en zien wat de leerlingen doen.	45 min
	3. <i>Inname feedbackformulieren en afsluiting les</i> .. laat ik de leerlingen alle papieren verzamelen en ordenen en bij mij inleveren. Daarna kondig ik kort aan wat we in de volgende les gaan doen: de feedback als schrijver verwerken.	5 min
Evaluatie	Deze les plan ik in een blokuur, waarvan ik ongeveer een klokuur uittrek. Tijdens het rondlopen zal ik erachter komen wie vragen heeft, of met welke onderdelen de leerlingen problemen hebben. Het kan zijn dat ik tussendoor klassikaal ingrijp om een onderdeel extra toe te lichten. De ultieme mogelijkheid om te zien of alle leerlingen het lesdoel van vandaag hebben gehaald, is na de inname van alle formulieren aan het eind van de les.	
Toelichting	<p>In deze les gaan de leerlingen direct in groepen aan de slag. Omdat ze de vorige les al hebben geoefend met het vullen van het feedbackformulier, ga ik er vanuit dat ze nu geen vragen meer hebben en weten wat hen te doen staat. Het vergt wat voorbereiding van mijn kant voor de les begint, maar omdat alles al klaar staat en ligt wanneer de leerlingen binnenkomen, verliezen we nauwelijks tijd aan indeling en spullen ordenen en kunnen we een snelle start maken.</p> <p>Ik heb ervoor gekozen de leerlingen in groepen te laten werken, zodat interactie mogelijk wordt en ze elkaar meer input kunnen geven dan in hun eentje het geval zou zijn. Een andere reden is dat ze daardoor allen een persoonlijke spontane reactie geven op de tekst in kwestie. Dit is voor de schrijver zinvol om te zien: lezers kunnen verschillen van mening. De reden dat de leerlingen feedback zullen geven op <i>drie</i> teksten, is dat de kans op transfer van hun lezers- naar hun schrijversrol daardoor wordt vergroot. Immers, hoe meer verschillende uitwerkingen van de tekstaspecten waarop ze feedback moeten geven ze zien, hoe breder hun begrip van de tekstwerking op die aspecten wordt.</p>	

LES 3 van 4: Peerfeedback in het schrijfproces		
Klas	Gymnasium 2A	
Lesduur	40 minuten	
MDA	BESCHRIJVING	
Beginsituatie	De leerlingen hebben de vorige les feedback gegeven op drie teksten van medeleerlingen. Deze feedback heb ik vóór deze les per leerling gesorteerd en meegenomen.	
Leerdoelen	Aan het eind van deze les.. <ol style="list-style-type: none"> 1. Kan de leerling zijn ontvangen feedback analyseren. 2. Kan de leerling op basis van argumenten bepalen of hij ontvangen feedback accepteert of afwijst. 3. Kan de leerling op basis van de door hem geaccepteerde feedback een herschrijfplan opstellen. 	
Leeractiviteiten	De leerling (met behulp van het feedbackverwerkingsformulier)... <ol style="list-style-type: none"> 1. Ordent alle ontvangen feedback op score en domein (doelgerichtheid, structuur en taalgebruik). 2. Markeert de lagere scores. 3. Bepaalt of hij de feedback bij die lagere scores accepteert of afwijst en formuleert bij afwijzing de reden daarvoor. 4. Stelt een herschrijfplan op aan de hand van de feedback die hij accepteert. 	Tijd
		25 min
Groeperingsvorm	De leerlingen werken individueel bij de opdrachten. Ze mogen met elkaar overleggen en vragen stellen. De instructies en uitleg gebeuren klassikaal.	
Materiaal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het feedbackverwerkingsformulier (23 kopieën) 2. Kladpapier 	
Onderwijsactiviteiten	Ik... <ol style="list-style-type: none"> 1. Introduceer het feedbackverwerkingsformulier Ik leg uit hoe het feedbackverwerkingsformulier werkt en ik model het gebruik ervan aan de hand van de feedback van de leerlingen op de tekst van vorig jaar. Ik beantwoord eventuele vragen. 2. Begeleid het werken met het feedbackverwerkingsformulier Ik monitor ik of de leerlingen aan de slag gaan, ik loop rond en bied hulp waar nodig. 3. Sluit de les af: ik geef opdracht alle documenten af te maken voor de volgende les (als dat nog niet is gebeurd). 	Tijd
		10 min
		25 min
		2 min
Evaluatie	Eerst check ik na mijn uitleg over het feedbackverwerkingsformulier of iedereen het gebruik ervan begrijpt: ik model een deel en laat leerlingen ook een deel modellen. Daarna loop ik rond en bekijk de voortgang bij iedere leerling. Ik bied hulp en begeleid. Aan het eind van deze lessenreeks leveren de leerlingen deze formulieren in en kan ik op detail en per persoon zien of ze de opdrachten goed hebben begrepen.	
Toelichting	Deze les bestaat uit vier delen: <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Inloop en instructie</i> Leerlingen luisteren naar opzet van de les. 2. <i>Introductie feedbackverwerkingsformulier</i> Leerlingen kijken mee naar het formulier op de beamer en luisteren naar uitleg, stellen vragen waar nodig. 	

	<p>3. <i>Invullen feedbackverwerkingsformulier</i> Leerlingen ontvangen hun eigen betoog, de bijbehorende feedbackformulieren en het feedbackverwerkingsformulier, dat ze gaan vullen.</p> <p>4. <i>Afsluiting les</i> Leerlingen ordenen al hun spullen en krijgen instructie thuis alles af te maken als dat in de les nog niet het geval was.</p> <p>In deze les wil ik dat de leerlingen het feedbackverwerkingsformulier invullen. Om hen eerst bekend te maken met het formulier, model ik het gebruik ervan weer met het hen inmiddels bekende voorbeeld van vorig jaar. Ik gebruik hiervoor de feedback die zij zelf hebben gegeven in de vorige les; op die manier zien de leerlingen hun eigen input terug en komt wat zij nu zelf gaan doen, eerder dichtbij.</p> <p>Ik laat de leerlingen bij het invullen van het feedbackverwerkingsformulier in principe alleen werken omdat de feedbackformulieren en het verwerkingsformulier betrekking hebben op hun persoonlijke tekst. Ik laat ze tijdens het vullen wel met elkaar overleggen, zodat ze elkaar kunnen helpen. Ook bied ik hulp wanneer ze daar om vragen, daar dit alles nieuw voor hen is en ze vermoedelijk moeite hebben de opdracht uit te voeren zonder begeleiding.</p> <p>Omdat ik verwacht dat de leerlingen niet genoeg hebben aan de 25 minuten waarin ze zelf werken, kies ik ervoor ze de opdracht thuis af te maken, zodat we geen lestijd meer verliezen. Om te zien of het gelukt is, begin ik de volgende les met ruimte voor vragen over het formulier.</p>
--	--

I.D MDA Les 4

LES 4 van 4: Peerfeedback in het schrijfproces		
Klas	Gymnasium 2A	
Lesduur	40 minuten	
MDA	BESCHRIJVING	
Beginsituatie	In de vorige les hebben de leerlingen de feedback op hun eerste versies ontvangen en verwerkt op het feedbackverwerkingsformulier. Ze hebben alle documenten bij zich.	
Leerdoelen	Aan het eind van deze les.. <ol style="list-style-type: none"> 1. Kan de leerling zijn eerste versie herschrijven met behulp van zijn herschrijfplan op het feedbackverwerkingsformulier. 	
Leeractiviteiten	De leerling... <ol style="list-style-type: none"> 1. Maakt mutaties in zijn eerste tekst: verandert, schrapt, herformuleert op woord-, zins-, alinea- en tekstniveau. 	Tijd
		25 min
Groeperingsvorm	De leerlingen werken in principe individueel, maar mogen zeker met elkaar overleggen of vragen stellen wanneer nodig.	
Materiaal	1. Laptop of PC per leerling	

	2. De ingevulde feedbackverwerkingsformulieren - meegebracht door de leerlingen zelf 3. De opdracht voor het evaluatieverslag (23 kopieën)	
Onderwijsactiviteiten Wat doe jij als docent tijdens de les?	Tijdens de vijf delen van de les..	Tijd
	1. <i>Inloop en programma</i> .. herhaal ik kort wat we de vorige lessen hebben gedaan en geef ik aan wat we vandaag gaan doen. Ik laat de leerlingen vragen stellen over het feedbackverwerkingsformulier als dat nodig is.	5 min
	2. <i>Instructie herschrijven met herschrijfplan</i> .. model ik hoe ik met het herschrijfplan van de tekst van vorig jaar hoe de leerlingen hun eerste versies kunnen herschrijven.	5 min
	3. <i>Herschrijven op computer</i> .. loop ik rond en bied ik hulp waar nodig.	23 min
	4. <i>Instructie evaluatieverslag</i> .. geef ik kort uitleg over het doel en de inhoud van het evaluatieverslag, dat de leerlingen thuis moeten schrijven.	5 min
	5. <i>Afsluiting</i> .. geef ik de inleverdatum voor alle documentatie, ter afsluiting van alle schrijflessen.	2 min
Evaluatie	Tijdens de lessen loop ik rond en houd nauwlettend in de gaten wie problemen heeft met de opdracht. Die neem ik zo snel mogelijk weg. Op detailniveau zie ik aan het eind van deze lessenreeks of de leerdoelen zijn gehaald.	
Toelichting	1. <i>Inloop en programma</i> Leerlingen komen binnen (mediatheek) en starten ieder een computer op. Ze stellen eventueel vragen over het feedbackverwerkingsformulier dat ze in de les of thuis hebben afgemaakt. 2. <i>Instructie herschrijven met herschrijfplan</i> Leerlingen luisteren naar uitleg. 3. <i>Herschrijven op computer</i> Leerlingen werken zelfstandig op de computer: overleggen met elkaar of stellen vragen wanneer nodig. 4. <i>Instructie evaluatieverslag</i> Leerlingen luisteren en nemen opdracht over evaluatieverslag in ontvangst. 5. <i>Afsluiting</i> Leerlingen luisteren naar afspraak: datum inleveren alle documenten. In het eerste deel van deze les start ik met het beantwoorden van vragen over het feedbackverwerkingsformulier. Het kan immers zijn dat leerlingen die er thuis nog aan hebben gewerkt, nog niet verder kunnen met het herschrijven van hun tekst wanneer ze nog onduidelijkheden willen bespreken: het feedbackverwerkingsformulier ingevuld hebben is voorwaarde voor herschrijving.	

	<p>Het spreekt voor zich dat de leerlingen tijdens deze les individueel met hun tekst aan de slag gaan. Wel mogen ze elkaar ook hier weer helpen en bied ik hulp waar nodig. Ik kies voor actieve hulp omdat ik wil dat de leerlingen juist tijdens die zo complexe herschrijffase genoeg tools aangereikt krijgen om hun herschrijving tot een succes te maken. Het is voor hen de eerste keer dat zij zo kritisch en procesmatig met hun teksten bezig zijn en dus verdienen ze daarbij zoveel mogelijk handvatten om dit te doen.</p> <p>Ik kies er verder voor het evaluatieverslag niet onder tijdsdruk in de les te laten schrijven, maar deze opdracht thuis te laten maken. Zo kunnen de leerlingen rustig nadenken over hun antwoorden en heb ik de grootste kans op hun eerlijke feedback over de hele lessenreeks.</p>
--	---

II.B Twee voorbeelden van feedback: ter beoordeling

Stelling: Wordt duidelijk wat de lezers moeten gaan denken of vinden?

Feedbackvoorbeeld 1

Score:	Nee
Voorbeeld uit tekst:	De schrijver is best wel onduidelijk over wat hij vindt.
Effect op lezer:	Ik heb geen idee wat hij gaat zeggen met de tekst.
Advies voor herschrijving:	Duidelijker zijn!

Feedbackvoorbeeld 2

Score:	Nee
Voorbeeld uit tekst:	De schrijver stelt alleen een vraag in zijn inleiding: 'Wat vindt u van alcoholmisbruik?'
Effect op lezer:	Als lezer denk ik nu: 'De schrijver geeft mij de kans om na te denken. Wat hij er zelf van vindt, is blijkbaar niet belangrijk.' Ik ga zelf nadenken en dat is niet de bedoeling van een betoog.
Advies voor herschrijving:	Standpunt duidelijker opschrijven. Niet vragend, maar stellend. Bijvoorbeeld: 'Alcoholmisbruik is slecht!'

De spontane lezer aan het woord

Lees het betoog eerst snel door en omcirkel daarna de score die jij vindt passen bij de vragen hieronder. Denk niet te lang na: het gaat om je eerste spontane reactie!

A. Het werd me duidelijk wat ik moest gaan denken of vinden.

1	2	3
Nee!	Ja, maar..	Ja!

Toelichting

.....

.....

B. Ik ben overtuigd door dit betoog.

1	2	3
Nee!	Ja, maar..	Ja!

Toelichting

.....

.....

C. Ik kon de opbouw van de tekst goed volgen.

1	2	3
Nee!	Ja, maar..	Ja!

Toelichting

.....

.....

D. Ik vond het taalgebruik goed te begrijpen.

1	2	3
Nee!	Ja, maar..	Ja!

Toelichting

.....

.....

**Schrijf hieronder op welke indruk het betoog op je maakte. Denk ook hier niet te lang over na.
Voor de schrijver is je eerste indruk heel belangrijk om te lezen.**

.....

.....

.....

.....

.....

De analytische lezer aan het woord

Nu begint het serieuze werk. Lees het betoog nog een keer, maar nu intensiever. Overleg daarna met je groepsleden over de 13 vragen die hieronder volgen. Je geeft weer een score (omcirkel het cijfer dat jij vindt passen: 1 = helemaal niet mee eens, 2 = niet echt mee eens, 3 = ja, maar het kan beter, 4 = een beetje mee eens en 5 = helemaal mee eens). Ook geef je bij iedere vraag voorbeelden uit de tekst, je schrijft op wat het effect van de score is op jou als lezer en tot slot geef je herschrijfsuggesties voor de schrijver: met welke formulering of aanpassing kan hij zijn tekst beter maken volgens jou?

Let op: het kan zijn dat jullie het niet helemaal eens zijn over een vraag. Dat is niet erg. Je kunt gewoon invullen wat *jij* vindt.

DEEL I Doelgerichtheid: overtuigingskracht

1. Wordt duidelijk wat de lezers moeten gaan denken of vinden?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
De schrijver maakt niet duidelijk dat hij zijn lezers wil overtuigen van zijn standpunt. Dit komt doordat: <ul style="list-style-type: none">▪ de mening ontbreekt▪ het is onduidelijk wat de schrijver denkt▪ het is niet duidelijk wat de schrijver bedoelt▪ de schrijver kiest niet duidelijk zijn standpunt▪	De schrijver moet duidelijker maken wat de lezer moet gaan vinden of denken. Wat kun je eraan doen? <ul style="list-style-type: none">▪ standpunt duidelijker maken▪ alles wat afleidt van het standpunt weghalen▪ duidelijker formuleren▪ ideeën duidelijker aan elkaar koppelen▪	De schrijver maakt heel duidelijk wat de lezer moet gaan denken of vinden: <ul style="list-style-type: none">▪ de hoofdgedachte is duidelijk▪ het doel (overtuigen) is duidelijk▪ het standpunt van de schrijver is duidelijk

Voorbeelden uit de tekst

.....

.....

Effect op de lezer

.....

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

2. Gebruikt de schrijver de juiste argumenten om zijn standpunt te ondersteunen?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
<p>Voor dit doel had de schrijver andere argumenten moeten gebruiken, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ <p>De argumenten zijn teveel los zand: er moet meer samenhang komen tussen de onderdelen.</p>	<p>De meeste argumenten passen bij het standpunt. Maar het kan wel beter, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ 	<p>Alle argumenten zijn goed gekozen en hangen goed met elkaar samen.</p>

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

3. Gebruikt de schrijver genoeg informatie om zijn doel te bereiken?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
<p>Er moet veel meer informatie bij, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ 	<p>De noodzakelijke gegevens staan in de tekst, maar sommige informatie zou toegevoegd of aangevuld kunnen worden, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ 	<p>De noodzakelijke gegevens staan in de tekst, er is niets belangrijks weggelaten. Alle informatie draagt bij tot het doel.</p>

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

4. Is de redenering van de schrijver aanvaardbaar?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
De redenen die de schrijver aanvoert om zijn standpunt aan te nemen, zijn niet acceptabel voor de lezer. De schrijver moet zijn argumenten beter uitleggen of koppelen aan het standpunt.	De redenering is aanvaardbaar, maar kan overtuigender worden gebracht.	De redenering is aanvaardbaar en wordt overtuigend gebracht.

Voorbeelden uit de tekst

Effect op de lezer

Advies voor herschrijving

5. Is het standpunt van de schrijver aanvaardbaar?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
Wat de schrijver wil dat de lezers gaan denken of vinden, zullen zij niet willen of kunnen accepteren. Het standpunt is namelijk: <ul style="list-style-type: none"> ▪ niet realistisch ▪ te ouderwets ▪ te nieuwerwets ▪ 	Wat de schrijver wil dat de lezers gaan denken of vinden, zullen ze wel kunnen of willen accepteren, maar de aanvaardbaarheid kan wel worden verhoogd. De schrijver moet duidelijker laten zien dat zijn oplossing uitgevoerd kan worden en dat de problemen opgelost kunnen worden.	De lezers zullen het standpunt van dit betoog zeker aanvaarden. Het standpunt is realistisch en geloofwaardig.

Voorbeelden uit de tekst

Effect op de lezer

Advies voor herschrijving

6. Is de tekst uiterlijk goed verzorgd: zichtbaar ingedeeld in inleiding, midden en slot?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
Het betoog is een onoverzichtelijke brei van woorden zonder witregels, tussenkopjes of inspringingen.	Over het algemeen in orde, maar het kan wel beter, bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ 	Ja, zodra de lezer de tekst onder ogen krijgt, ziet hij in één keer een duidelijke indeling: inleiding - witregel - alinea middenstuk - witregel - alinea middenstuk (etc.) - witregel - slot.

Voorbeelden uit de tekst

.....

.....

Effect op de lezer

.....

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

7. Is de opbouw van de tekst (inleiding, midden, slot) in grote lijnen in orde?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
In dit betoog zijn wel één of meer delen te onderscheiden, maar ze lijken niet in de goede volgorde te staan. Een van de drie delen doet niet wat hij zou moeten doen. De drie delen staan niet in een juiste verhouding met elkaar: sommige delen zijn te lang of te kort.	De schrijver kan nog iets verbeteren aan.. <ul style="list-style-type: none"> ▪ inleiding ▪ midden ▪ slot 	Er zijn duidelijk drie delen te zien met elk een eigen functie. De delen staan in de juiste lengteverhouding met elkaar. In de inleiding wordt op het middenstuk vooruitgelopen, het middenstuk is aan de inleiding gekoppeld en het slot hangt aan de inleiding (hoofdgedachte) en het middenstuk (informatie) vast.

Voorbeelden uit de tekst

.....

.....

Effect op de lezer

.....

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

8. Bevatten de inleiding en het slot een standpunt?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
<p>Een standpunt ontbreekt in de inleiding, of is helemaal niet duidelijk.</p> <p>Een samenvattende formulering ontbreekt in het slot of is helemaal niet duidelijk.</p>	<p>In de inleiding staat wel een standpunt, maar de schrijver kan dit beter duidelijker formuleren:</p> <ul style="list-style-type: none"> <p>In het slot staat wel een standpunt, maar de schrijver kan dit beter duidelijker formuleren:</p> <ul style="list-style-type: none"> 	<p>In de inleiding staat een duidelijk standpunt.</p> <p>In het slot wordt heel goed samengevat, zonder dat de lezer het gevoel krijgt: 'Dat heb je al gezegd!' Goede afronding.</p>

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

9. Zijn de alinea's goed met elkaar verbonden?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
<p>De alinea's zijn niet goed met elkaar verbonden, staan los van elkaar. De schrijver springt van de hak op de tak: de lezer volgt het niet meer. De 'lijm' ontbreekt in de tekst.</p>	<p>Over het algemeen in orde, maar er is ruimte voor verbetering:</p> <ul style="list-style-type: none"> 	<p>Er is een duidelijke lijn in het betoog. De alinea's zijn goed met elkaar verbonden. Goede verbindingszinnen en lijmwoorden, die de lezer door de tekst begeleiden. Er zit structuur in de volgorde van de alinea's (bijvoorbeeld: oorzaak+gevolg, vergelijking, tegenstelling, etc.).</p>

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

10. Zitten de alinea's goed in elkaar?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
Veel alinea's zijn niet opgebouwd uit kernzin en uitwerking. Alinea's zijn te lang of te kort. Kernzinnen ontbreken of zijn heel moeilijk te vinden. Alinea's zijn opgebouwd uit losse zinnen.	De meeste alinea's bevatten een duidelijke kernzin en een uitwerking. Er is een enkele alinea die te vol is of te leeg.	Alle alinea's zitten helder in elkaar: een hoofdgedachte in een kernzin en een uitwerking. De hoofdgedachten zijn makkelijk te vinden (1 ^e , 2 ^e of laatste zin). Alinea's zijn groepen zinnen die duidelijk bij elkaar aansluiten.

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

DEEL III Taalgebruik

11. Is het taalgebruik *correct*?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
Er zitten fouten in de spelling en de leestekens. Er zitten fouten in de zinsbouw: <ul style="list-style-type: none"> ▪ volgorde van woorden ▪ verwijswaarden ▪ onderwerp en persoonsvorm sluiten niet op elkaar aan 	Er zitten een paar fouten in het taalgebruik.	Fouten in zinsbouw, spelling en leestekens zijn niet te ontdekken. Het betoog kan wat dit onderdeel betreft meteen naar de drukker.

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

12. Is het taalgebruik niet te moeilijk of te makkelijk voor dit publiek?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
Het taalgebruik is te makkelijk of te moeilijk. Als het te makkelijk is, kleineert de schrijver de lezers. Als het te moeilijk is, lijkt het erop dat de schrijver niet weet wie zijn lezers zijn.	Gepast taalgebruik over het algemeen. Verbeterpunten: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ 	Heel duidelijk taalgebruik, precies goed van moeilijkheidsgraad. Past heel goed bij deze lezers.

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

13. Zit er genoeg variatie in de zinsbouw?

1	2	3
Nee	Ja, maar...	Ja
De zinnen zijn steeds op dezelfde manier gebouwd: onderwerp – pv – rest. Er is geen variatie in zinslengte: vrijwel alle zinnen zijn even lang.	De schrijver kan hier en daar nog wat verbeteren in de zinsbouw.	De zinnen zijn gevarieerd in lengte en zinsbouw. De tekst leest heel soepel daardoor.

Voorbeelden uit de tekst

.....

Effect op de lezer

.....

Advies voor herschrijving

.....

.....

Einde van het feedbackformulier. Namens de schrijver: dank je wel voor het invullen!

II.C Modelbetoog van vorig jaar

Een baantje vanaf je 15^e

Veel jongeren hebben geld nodig om leuke dingen te doen en te kopen. Ik ben van mening dat jongeren boven de 15 een baantje moeten hebben, omdat ze de lasten van hun ouders dan kunnen verminderen en ze leren gelijk ook hoe je moet omgaan met geld.

Om te beginnen is het makkelijker voor hun ouders, omdat ze dan minder last hebben van al het gevraag naar geld. Ouders kunnen dingen kopen, dat ze eerst niet konden en jongeren kunnen dat ook doen, doordat ze zelf geld verdienen. Als hun ouders dan ooit geld tekort komen, dan kunnen ze het aan hun kind vragen.

Bovendien leren ze ook om, om te gaan met geld. Ze kunnen zelf sparen en dingen kopen. Dat is dan wel het leuke eraan. Je kunt vaker uit eten gaan en naar de bioscoop, zonder geld te hoeven vragen. Maar teveel uitgeven is nou ook weer niet goed. Meeste mensen gaan dan een spaarrekening aanvragen, waar ze een gedeelte van hun geld opzetten. Zo hebben ze ook geld als ze tekort aan komen en worden ook steeds zelfstandiger.

Ten slotte weten ze dan hoe het voelt om te werken. Als ze hun studie hebben afgemaakt, moeten ze bijna hun hele leven lang gaan werken. Als je voordat je slaagt, nog nooit hebt gewerkt is dat moeilijk. Hoe ouder je wordt, hoe minder makkelijk het is om een baan te vinden. Je moet een CV maken, waarin je bijvoorbeeld erop moet schrijven of je ooit in je leven hebt gewerkt. Als je meer werk ervaring hebt, kun je je sneller in de situatie verwerken dat je bijna je leven lang door moet werken en ook makkelijker.

Kortom, je leert omgaan met geld, hoe je moet werken en het is makkelijker voor je ouders. Genoeg redenen om te beginnen met werken vanaf je 15^e.

II.D Het feedbackverwerkingsformulier

Het feedbackverwerkingsformulier

Met dit formulier neem je de feedback die je ontvangt van je lezers eens flink onder de loep. Je maakt hiervoor onderstaande opdrachten. Aan het eind heb je een herschrijfplan opgesteld! Bewaar dit formulier goed: de uitwerkingen lever je op de afgesproken datum in bij je betogen.

Opdracht 1 Eerst een vraag aan jou

Voordat je begint met de opdrachten hieronder, beantwoord je eerst deze vraag: Over welke punten van je eerste versie was je na het schrijven heel tevreden en over welke punten was je niet tevreden?

Tevreden:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Minder of niet tevreden:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Opdracht 2 Samenvatting maken

Lees nu alle feedbackformulieren die je zojuist hebt gekregen. Maak een samenvatting van de belangrijkste punten (positief en negatief) van de feedback van je lezers. Herken je punten die je bij opdracht 1 hebt opgeschreven?

[illegible]

Opdracht 3 Scores verzamelen

Vul in het schema hieronder alle scores in die je van je lezers hebt ontvangen. De vragen A t/m D vind je op het spontane reactiegedeelte en de vragen 1 t/m 13 staan op het analytisch gedeelte van het feedbackformulier.

1. Doelgerichtheid

	Scores vraag A	Scores vraag B	Scores vraag 1	Scores vraag 2	Scores vraag 3	Scores vraag 4	Scores vraag 5
Lezer 1							
Lezer 2							
Lezer 3							

2. Structuur

	Scores vraag C	Scores vraag 6	Scores vraag 7	Scores vraag 8	Scores vraag 9	Scores vraag 10
Lezer 1						
Lezer 2						
Lezer 3						

3. Taalgebruik

	Scores vraag D	Scores vraag 11	Scores vraag 12	Scores vraag 13	Scores vraag 14
Lezer 1					
Lezer 2					
Lezer 3					

Opdracht 4 Je lagere scores markeren

Je hebt nu alle scores overzichtelijk in het schema gezet. Als je vaak score 3 hebt gehaald, dan betekent het dat je een goede tekst hebt geschreven op de punten waarop je lezers feedback gaven. Heb je vaak een 1 gescoord, dan kun je nog veel verbeteren aan je tekst. Bij score 2 zijn je lezers wel tevreden, maar het kan beter. Markeer met een kleur nu alle scores 1 en 2. Op die manier kun je zien op welke punten je je betoog beter kunt maken.

Opdracht 5 Accepteren of afwijzen?

Bekijk nu iedere gemarkeerde score nauwkeurig op het feedbackformulier dat erbij hoort. Lees wat je lezer erbij heeft geschreven: de voorbeelden, het effect en de herschrijfsuggesties. Bepaal dan of je het eens bent met je lezer. Het kan natuurlijk dat je het niet eens bent; dan zet je een **kruisje** door de score op je verwerkingsformulier. Het kan natuurlijk ook dat je denkt: 'Ah, die lezer heeft gelijk!' Dan **omcirkel** je de score op je verwerkingsformulier.

Opdracht 6 Afwijzingen met reden in een schema

Je hebt nu in je overzicht hierboven gemarkeerde scores met een kruis erdoorheen en gemarkeerde scores met een cirkel eromheen. De eerste soort scores zijn de feedbackpunten die je *niet* accepteert en de tweede soort scores zijn de feedbackpunten die je *wél* accepteert. Maak nu een overzicht van deze eerste punten, waarbij je ook vertelt *waarom* je de feedback afwijst:

Feedback afgewezen voor vraag:	Reden voor afwijzing

Opdracht 7 Een herschrijfplan opstellen

Nu ben je klaar voor het opstellen van een herschrijfplan. De punten die je wél accepteert, zijn namelijk het uitgangspunt voor je herschrijving. Doe het zo: de door jou geaccepteerde feedback zet je in de linkerkolom, de reden dat je deze feedback accepteert in de kolom daarnaast, en de herschrijfsuggesties in de derde kolom. In de laatste kolom schrijf je hoe je het wil aanpakken.

Feedback geaccepteerd van vraag:	Reden voor acceptatie	De herschrijf- suggesties van mijn lezers waren:	Hoe ga ik het herschrijven aanpakken: wat moet ik doen?

II.E Het evaluatieverslag

Je hebt in de afgelopen lessen heel veel gedaan: een eerste versie van een betoog geschreven, feedback gegeven op andere betogen, feedback ontvangen en verwerkt en aan de hand van een herschrijfplan je eerste versie verbeterd. Tijd om terug te kijken en te bepalen wat je ervan hebt geleerd. Beantwoord ter afsluiting van deze schrijflessen de volgende vragen uitgebreid:

1. Wat vond je van de lessen? Vond je ze leerzaam/niet leerzaam, leuk/niet leuk, moeilijk/makkelijk, enzovoort? Je mag alles wat je ervan vindt, hier opschrijven.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Hebben de lessen je kijk op schrijven veranderd? Zo ja, hoe?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Wat vind je van feedback geven en ontvangen? Ook hier mag je weer alles opschrijven.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ga je een volgende keer dat je een tekst moet schrijven, feedback vragen? Waarom wel of niet?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Weet je nu hoe je een volgende keer je eerste versie kunt herschrijven? Zo ja, hoe?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Heb je nog andere op- of aanmerkingen die je kwijt wilt? Dit is je kans...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Voeg dit verslag als laatste toe aan je map, waarin je alle documentatie (eerste versie, drie feedbackformulieren, je feedbackverwerkingsformulier, je herschreven tekst waarin je hebt gemarkeerd welke veranderingen je hebt aangebracht ten opzichte van je eerste versie) opneemt. Inleverdatum: de volgende les.

Bijlage III Docentenhandleiding

Docentenhandleiding *Peerfeedback in het schrijfproces*

Vooraf

Geachte docent,

Voor u ligt de docentenhandleiding voor de lessenserie *Peerfeedback in het schrijfproces*.

In het Nederlands onderwijs wil het regelmatig voorkomen dat leerlingen teksten schrijven die alleen hun docent leest en beoordeelt. Peerfeedback als onderdeel in het schrijfproces wordt vaak door tijdsdruk overgeslagen. Begrijpelijk, maar zonde, want juist daarvan leren leerlingen te reflecteren op hun product, waardoor hun schrijvend vermogen ook procesmatig groeit. Immers, geen enkele schrijver schrijft in één keer de perfecte tekst: leerlingen moeten *leren* dat bij schrijven ontegenzeggelijk *herschrijven* hoort. Peerfeedback geven en krijgen helpt de leerlingsschrijver deze groei door te maken: met dit doel is deze lessenserie ontworpen.

In deze handleiding leest u hoe en met welk materiaal u de vier lessen van de serie, waarin leerlingen zowel de rol van lezer als van schrijver aannemen, zou kunnen uitvoeren. De serie is ontworpen voor leerlingen van 2 Gymnasium, maar kan ook zeker in hogere leerjaren worden ingezet en wellicht met aanpassingen van uw kant ook voor lagere niveaus geschikt zijn.

Hebt u op- of aanmerkingen? Uw reactie lees ik graag op ingevdwiël@yahoo.com.

Vriendelijke groet,

Inge van de Wiel

Docent Nederlands op het Zaanlands Lyceum, Zaandam

Lesopzet

Vóór de lessenserie van start gaat, hebt u uw leerlingen geleerd een betogende tekst voor leeftijdgenoten te schrijven en hebt u daarvoor in uw schrijfonderwijs aandacht geschonken aan de tekstcriteria doelgerichtheid, tekststructuur en taalgebruik.

Bij de start van deze lessenserie hebben uw leerlingen een eerste versie van hun betoog geschreven. De tekst is bedoeld voor leeftijdgenoten en vormt het uitgangspunt voor de vier lessen in deze serie:

- Les 1 Feedback: wat is dat en hoe geef je het?
- Les 2 Uitvoering feedbackronde
- Les 3 Feedback verwerken en een herschrijfplan opstellen
- Les 4 Uitvoering herschrijfphase (en evaluatie)

Hieronder leest u per les: doelen, behoeften, korte lesbeschrijving met Model Didactische Analyse, het leerlingmateriaal en waar relevant adviezen voor u om de uitvoering naar uw hand te zetten.

LES 1 Feedback: wat is dat en hoe geef je het?

Doelen

In deze eerste les is het uw doel om uw leerlingen..

1. Duidelijk te maken welke plaats feedback inneemt in het schrijfproces;
2. Uit te leggen wat feedback is en waarom het belangrijk is;
3. Uit te leggen wanneer feedback bruikbaar is;
4. De werking van het feedbackformulier te modelen;
5. Zelf aan de slag te laten gaan met het feedbackformulier met een oefentekst.

Benodigdheden

- Het overzicht van het schrijfproces voor op de beamer of per leerling een kopie (bijlage II.A);
- Per leerling een feedbackformulier (bijlage II.B);
- Per leerling een kopie van het modelbetoog (bijlage II.C).

Lesbeschrijving

Deze les (zie MDA in bijlage I.A) bestaat uit een aantal delen waarin u uw leerlingen stapsgewijs leert bruikbare feedback te geven. U start met de uitgeschreven leerdoelen en daarna met het overzicht op de beamer. Hebt u geen beschikking over een beamer, dan geeft u alle leerlingen een kopie van het overzicht. Laat de leerlingen in een onderwijsleergesprek zien welke prominente plaats feedback inneemt in het schrijfproces en laat hen bepalen waarom feedback zo belangrijk is. Stel daarna de volgende vragen: ‘Wanneer is feedback *bruikbaar* volgens jullie? Hoe kun je de schrijver het beste helpen?’ Uw leerlingen schrijven in twee minuten zoveel mogelijk kenmerken op. Inventariseer daarna welke kenmerken zij hebben bedacht en schrijf de vier belangrijkste op het bord: (1) feedback moet een score geven over een tekstaspect, (2) er moeten tekstvoorbeelden bij genoemd worden, (3) de feedback moet expliciet maken wat het effect van die score is op de lezer en (4) de feedback moet herschrijfsuggesties bieden aan de schrijver. Nu zijn uw leerlingen klaar voor de volgende stap: het feedbackformulier waarop die drie kenmerken terugkomen. Geef alle leerlingen een exemplaar, laat het ze grondig bestuderen. U wijst hen op het verschil tussen het spontane deel en het analytisch deel. Hierna krijgen de leerlingen een voorbeeldtekst. Zij lezen deze en u modelt vervolgens de werking van een deel van het formulier bij deze tekst. Laat de leerlingen in de resterende tijd alles invullen. Tegen het eind van de les bespreekt u de bevindingen van de leerlingen en u sluit de les af met een korte samenvatting, een check op de leerdoelen en door alle formulieren in te nemen. Zie voor een tijdsschema van deze lesonderdelen het MDA.

Adviezen

- Als u deze lessenserie uitvoert in een ander leerjaar dan Gymnasium 2, dan kunt u het feedbackformulier hierop aanpassen in moeilijkheidsgraad.
- Mocht u andere tekstcriteria hebben behandeld in uw lessen vóór deze serie, dan kunt u vragen opnemen die op die criteria van toepassing zijn. Bekijk hiervoor bijvoorbeeld het Schrijfboek van Gert rijlaarsdam (1987). Hierin worden naast doelgerichtheid, structuur en taalgebruik ook publiekgerichtheid, betrouwbaarheid en nieuwswaarde behandeld.
- Het modelbetoog dat u hier krijgt aangereikt, is geschreven door een leerling op het Zaanlands Lyceum van Atheneum 2 in het jaar 2013-2014. Het spreekt voor zich dat u beter een ander betoog als modeltekst kunt gebruiken voor andere leerjaren of een ander niveau.

LES 2 Uitvoering feedbackronde

Doelen

In deze tweede les is het uw doel om uw leerlingen in groepen van drie aan het werk te zetten; hen de feedbackronde te laten uitvoeren.

Benodigdheden

- Alle geanonimiseerde betogen uit uw klas in drievoud;
- Per leerling drie kopieën van het feedbackformulier.

Lesbeschrijving

In deze les (zie MDA in bijlage I.B) krijgen alle groepen drie anonieme betogen van medeleerlingen en negen feedbackformulieren. Om te beginnen herhaalt u kort wat de leerlingen de vorige les hebben geleerd - hoe ze bruikbare feedback kunnen geven als hulp aan de schrijver - en legt uit wat de werkwijze is: tekst vluchtig lezen en het spontane gedeelte van het feedbackformulier vullen, daarna tekst grondig lezen en al pratend het analytisch gedeelte van het feedbackformulier vullen. Hierna kunnen de leerlingen aan de slag. Voor iedere tekst staat ongeveer 15 minuten. U loopt rond en biedt hulp waar nodig. Hoe meer discussie u hoort in de groepen, hoe beter. Na 45 minuten sluit u de les af met een korte vraagronde: hoe vonden de leerlingen het om dit te doen? U vraagt alle formulieren op.

Advies

- Deze les duurt ongeveer een klokuur. Het is niet wenselijk om deze les in tweeën te verdelen. Daarom is het advies deze les in een blokuur, zo die bij u op school gebruikelijk zijn, uit te voeren.

LES 3 Feedback verwerken en een herschrijfplan opstellen

Doelen

Deze derde les is het uw doel om uw leerlingen te leren hoe zij de feedback die zij van hun lezers ontvangen, kunnen verwerken in een herschrijfplan.

Benodigdheden

- Iedere leerling krijgt drie ingevulde feedbackformulieren;
- Per leerling een feedbackverwerkingsformulier (bijlage II.D).

Lesbeschrijving

In deze derde les (zie MDA in bijlage I.C) nemen alle schrijvers de feedbackformulieren van hun lezers in ontvangst. Zij vullen hiermee het feedbackverwerkingsformulier, waarvan u het gebruik bij de start van de les weer modelt. Gebruik hiervoor de input van de leerlingen uit les 1. Wanneer de leerlingen weten wat hen te doen staat, gaan zij individueel aan de slag. Ze mogen overleggen en u biedt hulp waar nodig. Blijkt aan het eind van de les dat nog niet iedereen het af heeft, geef de opdracht dan mee als huiswerk voor de volgende les.

LES 4 Uitvoering herschrijffase en evaluatie

Doelen

In deze vierde en laatste les van de serie is het uw doel om uw leerlingen hun herschrijfplan te laten uitvoeren. Zij verwerken de door hen geaccepteerde feedback in hun eerste versie.

Benodigdheden

- Per leerling een laptop of PC;
- Iedere leerling heeft zijn feedbackverwerkingsformulier nodig, de feedbackformulieren en zijn eerste versie.

Lesbeschrijving

In deze vierde en laatste les (zie MDA in bijlage I.D) herschrijven uw leerlingen hun eerste versie. Zij hebben hiervoor nodig: alle feedbackformulieren, het feedbackverwerkingsformulier en hun eerste tekstversie op de PC. Uw eerste vraag aan uw leerlingen zal zijn: 'Heeft iedereen het feedbackformulier kunnen invullen? Kan iedereen nu aan de slag?' U biedt hulp aan leerlingen met problemen. Daarna modelt u het herschrijven weer met de modeltekst. Geef hierbij concrete voorbeelden van formuleringen die u verandert in de definitieve versie. Tijdens het herschrijven loopt u rond en houdt nauwlettend in de gaten wie spaak loopt: die leerlingen helpt u actief. Aan het eind van de les draaien de leerlingen hun herschreven versie uit en neemt u ze in. Wanneer u alle documentatie die u ontvangt (eerste versie, alle feedbackformulieren, het feedbackverwerkingsformulier en de herschreven versie waarin de leerling heeft gemarkeerd welke veranderingen hij heeft aangebracht), kunt u zien wat de kwaliteit is van de feedback en kunt u meten of de herschreven versie inderdaad beter is op de punten waarop de schrijver feedback ontving.

Advies

- Mocht u willen weten wat de leerlingen hebben geleerd en meenemen uit deze lessenserie, dan kunt u gebruik maken van het evaluatieformulier (bijlage II.E). Uit de antwoorden op de vijf vragen kunt u opmaken hoe uw leerlingen de lessenserie hebben ervaren. Aan de hand daarvan kunt u de lessenserie voor een volgende uitvoering aanpassen.